

ТЕХНОЛОГІЯ МОНІТОРИНГУ ВСТУПНОЇ КАМПАНІЇ: ДОСВІД ВИШІВ КИЄВА

У статті наведено технологію моніторингу показників вступної кампанії по регіону. Надано рекомендації щодо вдосконалення якості надання освітніх послуг через моніторингові дослідження.

Ключові слова: моніторинг, якість вищої освіти, регіон.

В статье представлена технология мониторинга показателей вступительной кампании по региону. Наведены рекомендации по совершенствованию качества образовательных услуг через мониторинговые исследования.

Ключевые слова: мониторинг, качество высшего образования, регион.

Shows performance monitoring technology is opening campaign by region. The recommendations for improving the quality of educational services through monitoring studies.

Key words: monitoring the quality of higher education area.

Постановка проблеми. Якість освіти є багатокомпонентною категорією, яка безпосередньо залежить від підготовленості слухачів до сприйняття знань. Мережа вишів складає певну територіальну організацію з усіма атрибутами ринкової системи з надання освітніх послуг – ринок освітніх послуг (РОП), до якої залучають вступників – споживачів послуг. Стихійність ринкових підходів здебільшого має деструктивний вплив як на роботу закладів освіти, так і на якість надання освітніх послуг. Проблемними залишаються питання державного регулювання вищої освіти, забезпечення оцінки і достеменного моніторингу її якості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фундаментальні наукові дослідження західних учених стосовно аналізу ринків і принципів їхнього функціонування в країнах із розвинутими соціально-економічними системами базуються, головним чином, на поширених в західній економічній науці і практиці методах. Притаманні національній системі вищої освіти особливості [5; 6] не вміщуються в межі західних моделей. Об'єктивною реальністю нинішніх структурних, інституціональних, соціальних змін у суспільстві є розмаїття нових факторів [1, с. 7-17], що впливають на якість освіти, для вивчення й узагальнення яких слід виробити і впровадити в практику технології, розроблені на принципово нових дослідницьких підходах.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У сучасних наукових публікаціях основну увагу приділяють напрямку розвитку

правозахисного сектора РОП, попередження правопорушень, захисту прав вступників та слухачів вишів. Натомість моніторингових досліджень якості вищої освіти за складниками практично не здійснюється.

Метою статті є визначення технології моніторингу вступної кампанії із використанням поширених показників виміру.

Виклад основного матеріалу дослідження. У методологічному плані системне дослідження складників РОП передбачає їх розгляд у взаємодії між собою з дотриманням цілісності та несуперечливого характеру функціонування. Так, у галузі знань «Економіка та підприємництво» [5; 6] за складниками освітньо-кваліфікаційного рівня (ОКР) «бакалавр» передбачено формулу спеціальності «Фінанси і кредит». Однак для магістерських програм (код 8.030508) уже виділено три спеціальності: «Фінанси і кредит», «Банківська справа», «Оподаткування». Упродовж вступної кампанії зафіксовано 39 ВНЗ, розташованих у м. Києві, в яких станом на 1 серпня 2013 року пропонувалася освітня послуга із підготовки фахівців зі спеціальності «Фінанси і кредит» (ФК) за ОКР «магістр», «спеціаліст», «бакалавр», «молодший спеціаліст» [2].

Усього за даними системи «Конкурс» [4] на початок вступної кампанії 2013 року в регіоні працювало 154 виші (у 2012 відповідно – 133), тобто у порівнянні із минулим роком відбулося кількісне зростання на 15,8 %. Із загальної кількості установ 104 не пропонують цю спеціальність. У минулому році цей показник склав 87 установ, тобто кількість вишів, які не беруть участі у пропонуванні освітньої послуги з підготовки спеціальності «ФК», збільшилася впродовж року на 17 (19,5 %). Серед вибраних вишів – 17 установ (43,59 %), що засновані на державній (комунальній) формі власності, решта – приватні. Ще 11 вишів серед інших спеціальностей пропонували освітню послугу з цієї спеціальності, але тільки в межах ОКР «молодший спеціаліст» [2]. Вони мають II (I) рівень акредитації (р.а.) та у своїй більшості (91 %) підпорядковані ВНЗ III-IV р.а., виконують завдання поширення освітньої послуги через залучення вступників до своїх лав через рівні «молодший спеціаліст» та функціонують у формі коледжів (технікумів).

У таблиці представлено дані Міністерства освіти і науки України (МОНУ) щодо результатів вступних кампаній 2012-2013 років.

Таблиця

Офіційні результати вступних кампаній 2012 та 2013 років

№ з/п	Показник 2012-2013 років	Усього	Молодший спеціаліст	Бакалавр	Спеціаліст	Магістр
1.	Подано заяв-2012	2058987	318508	1325211	283589	130618
	Подано заяв-2013	2195456	358098	1423390	251206	162762
2.	% зміни (+ або -)	+6,61	+12,23	+7,40	-11,62	+24,58
3.	Із них поза конкурсом	39364	8538	24811	4823	1192
	2013	41539	9347	27868	2662	1662
4.	% зміни (+ або -)	+5,53	+9,48	+12,32	-44,81	+39,43
5.	Зараховано-2012	634870	160138	245858	153129	75019
6.	% до ліцензійного обсягу	26,75	37,04	20,02	28,49	42,86

7.	% бюджетних місць	55,43	65,63	54,88	46,99	53,30
8.	Зараховано-2013	671842	158187	267428	158095	88132
9.	% до ліцензійного обсягу	27,13	37,35	20,23	29,31	45,36
10.	% бюджетних місць	49,40	65,19	47,19	39,87	45,29

Примітка: вибірка автора згідно з даними [7; 8].

Щоденний моніторинг вступної кампанії, яка проводилася відповідно до Наказу МОНУ № 1244 від 5 листопада 2012 року [8], робився за допомогою електронних ресурсів:

- Інформаційна система «Конкурс» (vstup.info) [4];
- Інформаційний ресурс вступної кампанії «Пошук абітурієнтів» [3];
- Інфоресурс ЄДЕБО;
- Офіційний інформаційний портал МОНУ [7].

Показниками динаміки вступної кампанії, що потрапили до моніторингу, були такі: $Z_{\text{ФК}}$ – кількість заяв до вступу на спеціальність «ФК», од.; O_r – кількість оригіналів вступних документів, од.; M – кількість осіб, які зараховані на спеціальність, осіб.

Спрямованість вступників-абітурієнтів на здобуття бюджетного місця вищої освіти та тенденції бюджетного забезпечення висувають на перший план моніторинг кількісних параметрів бюджетного замовлення: ліцензований обсяг пропонування – L_0 ; абсолютну кількість бюджетних місць – b_0 ; значущість бюджетування спеціальності – частка бюджетних місць кафедри (спеціалізації) серед іншого обсягу бюджетного замовлення вишу – b_v ; частку бюджетних місць кафедри серед загальної кількості бюджетних місць із цієї спеціальності по РОП у цілому – b_r .

Середнє значення ліцензійного обсягу набору, який пропонувався для залучення студентів на перший курс зі спеціальності «ФК», склало 167,5 місць на виш. Бюджетне замовлення на підготовку бакалаврів зі спеціальності «ФК» (показник b_0) у 2013 році отримали 13 ВНЗ Києва, із них: 8 – підпорядковані МОНУ, 3 – належать до підпорядкування Міністерства інфраструктури України, 1 – Міністерства продовольства та аграрної політики України, 1 – недержавної форми власності. При цьому середнє значення бюджетних місць склало 39,15 у перерахунку на один «бюджетний» виш. 23 ВНЗ (63,89 %) узагалі не отримують бюджетного замовлення на підготовку бакалаврів зі спеціальності «ФК».

Для вступної кампанії 2013 року показник b_v коливається від 21,50 % до 0,45 %. Зведення щодо величини знаходяться на інформаційних ресурсах [3; 4]. Амплітуда коливань показника значущості бюджетування всередині вишу складає майже 48 разів. Слід зазначити, що у ході вступної кампанії 2013 року всі бюджетні місця зі спеціальності «ФК» були розподілені, невиконання бюджетного замовлення по м. Києву не спостерігалось.

Порівнянням чисельних значень показників, які одночасно надходили з різних джерел, вдалося встановити достеменність моніторингу (похибку вимірювання), що спричинено розбіжностями в обробці первинних зведень під час їхнього надання вишами до відповідних електронних ресурсів або

адміністратором такого ресурсу. Це виявляється через часові похибки (момент появи даних про вступника на кожному з ресурсів) і похибки абсолютних вимірювань показників (кількість заяв на вступ до ВНЗ, оригіналів документів, зарахованих осіб на навчання).

Первинним джерелом інформації про хід вступу до вишів України є інформаційний ресурс «Єдина державна електронна база з питань освіти» (ЄДЕБО) із беззаперечною точністю відображення результативності вступних заходів. Недоліком використання цього ресурсу для цілей моніторингових спостережень є його прив'язка до посадової особи вищого навчального закладу, яка в «гарячий» період вступної кампанії стає майже недоступною для цілей приватного вимірювання. Процедура оприлюднення зведень, що знаходяться у розпорядженні цієї посадової особи кожного вишу, має конкретні обмеження, а спілкування із цією особою з боку приватних отримувачів даних – певні застереження. Водночас для верифікації якості моніторингу достатнім вважається щотижнева перевірка моніторингових даних із інформацією, яка надходить через ЄДЕБО до інших ресурсів хоча б по одному із ВНЗ.

Інші ресурси перебувають у режимі вільного доступу для користувача та знайшли широке використання під час моніторингу. Недоліки і переваги кожного з них відобразилися у розходженні отриманих результатів спостережень, але перебувають у межах припустимих методикою похибок вимірювання, що визначено гіпотезою дослідження. Таке співставлення даних із різних ресурсів (наприклад, «Конкурс» і «Пошук абітурієнтів») проводилося щоденно, виявлені розходження значень дозволяють оцінити середню похибку вимірювань у такому діапазоні:

- щодо кількісних показників – не більше 4,0 %;
- щодо часових параметрів фіксації динаміки – не більше 2 діб.

Отримані результати дозволяють оцінювати активність ВНЗ із відповідними кафедрами зі спеціальності «ФК» (і тотожних до них) під час організації вступної кампанії, результативність набору (залучення) студентів на перший курс навчання з показником первинної «якості» вступників за кількістю балів ЗНО. У наведених показниках відсутня конфіденційна інформація, комерційна або службова таємниця, будь-яке інше некоректне використання персональних даних. Моніторинг вступу опосередковано відбиває територіальну організацію кафедр зі спеціальності «ФК», а його результати розраховані на фахівців у сфері вищої освіти та можуть використовуватися працівниками вступних комісій вишів.

Висновки. Нарощування науково-навчального потенціалу та якості вищої освіти відбувається безперервно впродовж календарного року, однак найвідповідальнішим етапом щороку є вступна кампанія. Проходження вступної кампанії спроможне стрибкоподібно змінювати пропорції між освітніми установами, просторову локалізацію студентів, які приходять до ВНЗ, та якість набору і надання освітньої послуги. Багаторічні дослідження, моніторинг певних стадій навчального процесу, вступних кампаній як ланцюгів системи управління освітою дозволяють виокремити провідні чинники, які є впливовими для ринку освітніх послуг.

Перспективами подальших досліджень вважаємо порівняння моніторингових даних із результатами інших регіонів, що дає чіткіше уявлення про функціонування вищої освіти та чинники забезпечення її якості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Долішній М. Ринкові механізми регіонального управління / М. Долішній, О. Мошенець // Регіональна економіка. – 2001. – № 1. – С. 7-17.
2. Довідник ВНЗ України «Osvita.ua» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.ua/vnz/guide>.
3. Інформаційний ресурс вступної кампанії «Пошук абітурієнтів» [Електронний ресурс]. – 2013. – 10 червня. – Режим доступу : <http://abit-poisk.org.ua>.
4. Інформаційна система «Конкурс». Вступ до вищих навчальних закладів України I-IV рівнів акредитації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.vstup.info>. – Заголовок з екрана.
5. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра напряму 0501 – «Економіка і підприємництво» (зі змінами від 2 лютого 2010 р.) // Галузевий стандарт вищої освіти / кол. авт. під заг. керівн. А. Ф. Павленка. – К. : КНЕУ, 2006. – 128 с.
6. Освітньо-професійна програма підготовки магістра за спеціальностями галузі знань 0305 – «Економіка та підприємництво» // Галузевий стандарт вищої освіти / наук.-метод. комісія з економіки та підприємництва МОН України : А. Ф. Павленко (голова), Т. Є. Оболенська, О. О. Шубін. – К. : КНЕУ, 2013. – 104 с.
7. Офіційний веб-сайт Міністерства освіти і науки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua>.
8. Наказ МОНМСУ № 1244 від 5 листопада 2012 року «Про затвердження Умов прийому до вищих навчальних закладів України у 2013 році» (зі змінами, внесеними згідно з наказами МОН України № 502 від 14 травня 2013 р.; № 1506 від 29 жовтня 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/ua/news>. – Заголовок з екрана.

Дата надходження до редакції: 20.03.2014 р.